

BERLIN: KIKELET

Nagyok a távok, de kitartóan biciklivel közlekedem. A kerékpárútrendszer kiváló, nem vagyok sem ehhez, sem a közlekedéskultúrához szokva. Budapesten az autósok gond nélkül ledudálnak, leszorítanak, lekurvaanyáznak, ha biciklivel merészelek részt venni a forgalomban. Így egészen meglep, hogy itt a fenti magatartásformákkal csak egymást boldogítják az autósok, ellenben a kerékpárral közlekedőkre, mint gyermekeikre, úgy ügyelnek. A felhőtlen berlini biciklis életében az egyedüli zavaró elem a törmelék lehet. Minden éjszaka után olyan sűrű üvegtörmelék lepi el a járda mellett futó kerékpársávokat, hogy a bicikli lendületével lehetetlenség a milliom szilánkot kikerülni. Hiábavaló bárminemű próbálkozás, ropogva és tehetetlenül hajtok végig az apróbb és ijesztően nagy üvegdarabokon.

Noha már egész szektor épült az üvegguberálásra – nem is jövedelmez rosszul, egy üveg 25 centet ér, jó kereset ez a nincsteleneknek, és keresetkiegészítés néhány megkopott igényességgel öltözött kisnyugdíjasnak –, mégis minden éjjel akad épp elég ember, aki gondtalanul, gondolkodás nélkül vághatja és vágja is földhöz a sörös és matés üvegeit a technó fővárosában mulatva. A menthető üvegeket reggelre már pénzre váltották a szorgos gyűjtők, a többiből pedig tovább gyarapodik a szilánkszőnyeg a bicikliutak hosszában. Ilyen módon aztán a rászorulókat hajtják az újrahasznosítás malmát, a rá nem szorulókat pedig a kerékpárszervizek bizniszét. Ezenfelül termelik a város újabb rétegét, a most épülő jövőt, amihez a kíváncsi utókor majd visszaáshat.

De nemcsak a tegnap romjain járok ám. A város végtelen síkjain, néha váratlanul felbukkan egy-egy domb, mint például a friedrichshaini Volksparkban. Váratlanul, hiszen az egykori lápra épült Berlinben ritka látvány az emelkedő, a kerékpár ezért is kézenfekvő. A Volksparkban tehát egészen meglepő, hogy a füves rétek egyszer csak emelkedni kezdenek, és hirtelenjében, mintha a Bükk vagy a Börzsöny fás erdejében találnám magam, kétméretes domb magasodik előttem: a kis és nagy Bunkerhegyek, avagy a Kleine és Grosse Bunkerberg. A két domb nagyra nőtt flórájának gyökérrendszere szokatlan talajban kacskaringózik. A következők sorakoznak a kétméternyi földréteg alatt: összeroppant ablakkeretek, ajtók, tetőcserepek és gerendák, a legkülönbözőbb méretű fal-, csempe- és tégladarabok, felismerhetetlen-

ségig deformálódott fémszerkezetek, egykori járművekhez tartozó szétromcsolódott alkatrészek és abroncsok, darabokra esett bútorok, egyszerűen: ripityára tört életek nyomai, a megsemmisült negyvenes évek. 1945 után a szinte földig rombolt város törmelékét képtelenség volt mind elhordani. A bunkerek a háború végével funkciójukat veszítették, így a találékony németek ide hordták a környék romjait. Két és fél millió köbméter sittel töltötték fel a két épületet, egy jókora réteg földdel betemették a múltat, és új életet kezdtek ültetni rá: fákat, bokrokat, füveket. Így alakultak ki – a helyi tájképben szokatlanul mutató – berlini törmelékhegyek, avagy Schuttberge, amelyek belsejéről az idevetődő utazók mit sem sejtenek, hiszen csak fákat, bokrokat, füveket és rajtuk békésen söröző és cseverésző városlakókat látnak.

A talpuk alatti múlt rétegződése persze minden városban jelen van Rómától Budapesten át Londonig, de itt, ahogy minden ambivalencia, ez is, valahogy másképp működik. Mert ami itt történelmi, az egyúttal égetően eleven, ami kínosan szembeötlő, az egyúttal teljesen közegébe olvadó. Berlinben minden ellentmondás zavarba ejtő és nélkülözhetetlen.

*

Léna érkezésem óta a kiskertről mesél. Olyan jó végre a zajos városból erre a szeletnyi termőföldre kijárni, mondja lelkesen. A régi reptér a Tempelhofer Feld mellett van – amit, mióta kivonták a forgalomból, közparkként használnak az újrahasznosítás bajnokai, a helyiek. Egy nap aztán végre kitekerek, lakótársam boldogan vezet be a gerilla konyhakertbe, és egyesével mutatja nevelt zöldjeit. Csak májusban kezdte, még nem olyan burjánzó, mint a többi, de már alakul. Van itt paradicsom, tök, feketenádytő, az a lila levelű – mutatja hosszú ujjával – valami helyi spenótféle, ilyen itt mindenfelé nő. Jövőre szeretne majd sok fűszernövényt is, addigra egészen pofás lesz a kert. Onnan hátulról lehet majd köveket hozni – int az odébb álló platánsor irányába –, akad bőven sírkőtörmelékből. Szemöldököm hirtelen a homlokom közepére ugrik: Hogy miből?

Ja, ez itt régen egy temető volt, fűzi hozzá, csak úgy melleleg, a magyarázatot. De gyászolók már rég nem jártak ide, teljesen elgazosodott, ellenben a városban senyvedők az utóbbi években felfedezték maguknak a területet, és kertészkedni kezdtek rajta. Itt mindenkinek jut egy kis parcella – jelenti mosolyogva, és büszkén körbevezet, hogy megmutassa a már fejlettebb növényzettel rendelkező szomszédos konyhakerteket.

Valóban, ahogy jobban szemügyre veszem a földdarabokat elválasztó kerítéseket, zúzott márvány- és gránittömböket veszek észre, amiken itt-ott aranyozott betűk sejlenek fel, *Engle...*, *...rgaret, Familie Melch...*, vezeték- és keresztnemek eleje vagy vége, fejjel lefele vagy oldalára fordítva, ahogy épp a törés bekövetkezett, és ahogy a kődarab jobban passzolt a kerítés mentébe. Kissé meghökkent a sírkőtörmelékekkel határolt cukkini- és napraforgóerdők látványa, hirtelen nem tudom eldönteni, vajon hullagyalázás az elhunytakra tököket és bazsalikomot ültetni, vagy valami egészen más?

Ám a gerillakert meghittsége hamar kisöpri a *gyalázat* szót a fejből, mert a temetőben lakozó elmúlás szorongásával ellentétben itt szokatlan nyugalom száll meg, a burjánzó növények pedig gyalázat helyett sokkal inkább tűnnek valamiféle földi paradicsom megtesztésítőiként.

A kert közepén magasodó óriási juharfák alatt hullámformájú napozóágyak terülnek el, az egyik ágról hinta lóg. A séta után Lénával lepihenünk, ő az egyik nyugágyra heveredik, én a hintára ülök, és lomhán hajtani kezdem. Rágyújtunk, mintha csak tömjént, szertartásosan füstöt eregetünk a lassan rózsaszínbe boruló berlini égre, miközben a pilisi temetőlátogatásokról nosztalgizunk az új étellel megtöltött egykori sírkertben.

*

El akartam pakolni ezt a nagy kupacot, mielőtt megérkezel, de nem jutottam odáig – mondja Léna a ruhásszekrénye előtt heverő méretes textilrakásra mutatva. A kupac kész úttorlaszt képez – hetek óta kis sem tudom nyitni a szekrényajtót, teszi hozzá méltatlankodva. Erre a rakásra elég ránézni, és már a gondolatba is belefárad az ember, ha végigzongorázza: ezt mind kimosni, összehajtani, elcipelni valahova máshova, a piacra, egy adományboltba vagy csak a következő kukáig... Mivel lakótársam a gondolatba is belefárad, a kupac inkább marad.

A hétvégén egy ruhapiacra vetődünk. Záróra környékén kell menni, akkor csomó mindent már csak úgy hozzánk vágunk, informál Léna. A Badehaus épületei között futó régi szervízút tömve a levetett és rég nem használt ruhakupacukat kimosó, összehajtó, kicipelő eladókkal, és a mindezt megtenni képtelen vevőkkel. Mi utóbbiakhoz tartozva végigpásztázzuk a terepet.

Zu verschenken – avagy ajándékba, az első helyi kifejezés, amit Berlinben megtanulok. Lakótársam jól sejtí, a piac utolsó órájában bőven találunk *zu verschenken* dobozokat, amelyek tartalmát a szorgos ruhakihordók már igazán nem szeretnék hazavinni. Így viszont mi érkezünk haza teli kézzel.

A Léna szekrénye előtt árválkodó halom csak gyarapszik, és immár az én szobámban is növekedésnek indul egy újabb.

Máskor Neuköllnben egy kerítésnél állunk meg, ahol mintha valaki kitergette volna a ruháit. Ez az utcarész egyfajta szabadvásárként működik, a környékről ide hozzák a lakók a megunt, de még használható ruhákat, az erre járók pedig nyugodtan szemelhetnek belőle. Léna minden tétovázás nélkül megáll, és rögtön könyékig merül a dobozokban. Én pár percig még kínosan téblábolok mögötte, végül erőt veszek magamon, és kényeskedő ujjakkal leemelek pár darabot a kerítésről. Mire volna szükségem, kérni tőlem. Nadrágra leginkább... Kettőt mozdul, és hamarosan egy tökéletesen rám passzoló, elegáns nadrágot nyújt felém. Erre felbátorodom, én is belevetem magam a ruhamustrába. Végül hibátlan gyapjú- és selyemdarabokat guberálunk össze az útszéli turkálóban, ahol szégyen nélkül megállhat mindenféle ember: nyugdíjas, munkásember és diák, rászoruló és jómódú egyaránt. Újabb szerzeményekkel térünk haza, ruhakupacaink pedig tovább magasodnak.

Egy nap Léna ujjongó kiáltására kapom fel a fejem a konyhában. Ezt nézd, pillangók, pillangók! – örvendezik gyermeki lelkesedéssel. Ma úgy döntött, felszámolja a ruhahalmot, első lépésként sikerült is odább tolnia a temérdek göncöt, és hetek után először, végre kinyitotta a ruhásszekrényét. Ahogy kinyitotta, nem ám némi rusnya moly, hanem hatalmas, kék szárnyú pillangó rebtent ki az antik bútordarabból. Nézd, ott a párja is, mutatja el-érzékenyülten a szekrény belső sarkát, és valóban, ott bontogatja szárnyait a burkából frissen kikelt lepke párja.

A németek nem tudták hova hordani a háborús törmeléket, mi nem akarunk megszabadulni a régi textilektől, amelyeket csak őrizgetünk, de elhordani képtelenek vagyunk. Emberi életünk puha rétegei, a múlt, amitől nem akarunk és nem is tudunk megszabadulni, és amire kénytelen-kelletlen jövőnket is építjük. Tehetetlenségünk lassan komposztálódik, majd önálló flóra és fauna kel életre a kupacokon, régi életünk megunt, letűnt, fájdalomban vagy örömben szétfoszlott darabkáin. Mi ösztönösen ültetni kezdünk rá: füveket, mohaágyat, gombákat és almamagot, körbeüljük és bizakodva várjuk, hogy valami új, valami jobb rajtuk kihajtszon.